

Oktober 2007

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 61

18. årgang – oktober 2007

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed
Bulgan Njama

Tryk: One Way Tryk a/s

Oplag: 250 eks.

Oplysninger om adresseændringer og evt. leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Anita Garbers
Rolf Gilberg (formand)
Søren Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama
Morten Axel Pedersen (sup.)
Leif F. Petersen
Henrik Bo Thrane (sekretær)

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Girokonto: (1551) 784-1582

SWIFT-BIC: DABADKKK

IBAN: DK26 3000 0007 8415 82

Adresse: se under kasserer

Selskabets adresser:

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
hbthrane@vip.cybercity.dk

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 3322 3728
fax: 3322 3726
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
email: dms@dkk.dk
I Mongoliet:
dmcenter@magicnet.mn

Medlemskab:**Kontingent:**

150 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
250 kr. for husstandsmedlemskab.
500 kr. for firmamedlemskab.
Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

Sommerens store begivenhed i Mongoliet er den årlige festival 'Naadam'. I 2006 var alle sejl sat til, fordi man samtidig kunne fejre 800-året for oprettelsen af den mongolske enhedsstat på Chinggis Khans befaling. Blandt de mange spektakulære optrin på det store stadion i Ulaanbaatar var 800 kvinder, klædt ud i nationaldragter fra Chinggis Khans tid. Læs artiklen på side 6.

Foto: Helle-Karin Helstrand

Indhold

Demokrati på stepperne	3
Glimt fra jubilæumsåret	6
I Mongolernes Rige - I	9
Viden eller uviden i Danmark om mongolerne - I	15
Bansh og Tsuivan	18
Nye tider på steppen	20
Ny bog i Mongoliets litterære landskab	21
Model af Karakorum indviet	22
Aktuelt	23
Første spadestik til vindmøllepark	27
DMS nyt	28

Demokrati på stepperne

Er det nomadekulturens fokus på det enkelte menneske, der har gjort Mongoliet særlig egnet for demokrati? spørger cand.scient.pol., ph.d. Jørgen Møller - landet ligger som en ø i et hav af udemokratiske regimer.

Få vesterlændinge har sat deres ben i Mongoliet. Det massive centralasiatiske land – det er næsten tre gange så stort som Frankrig – udgør et af verdens mest afsondrede steder. Ikke siden Djenghis Khan og hans arvtagere løb storm mod hele den kendte verden har Vesteuropa hørt noget til storkhanens landsmænd. Men i det seneste halvandet årti er der sket noget bemærkelsesværdigt på de mongolske stepper. Demokratiet har slået rod på trods af nogle særdeles ugunstige forhold. Mongoliets demokratiske meritter er yderst overraskende, i hvert fald i lyset af den gængse demokratiseringslitteratur. Netop derfor er det umagen værd at besøge stepperne.

Den mongolske beretning tager sit udgangspunkt for godt 80 år siden – et udgangspunkt der blev bevidnet af en eventyrlysten dansker. I 1923 satte den unge løjtnant Henning Haslund-Christensen, samt en lille gruppe medeventyrere, kursen mod de centralasiatiske vidder. Eller nærmere bestemt mod landskabet Bulgun Tal, hvor de ville oprette en dansk landbrugskoloni. Foretagendet led skibbrud, men Haslund blev hængende. I de følgende år skulle han slå sine folder i det indre Centralasien som selvlært etnograf.

Den unge eventyrer fandt et primitivt nomadesamfund langt fra industrialiseringens brølen. Han

blev så betaget, at han satte pen til papir og skrev to rejsebeskrivelser om livet på de mongolske sletter. *Jabonah*, »Råbet til opbrud«, hed den første. *Zajagan*, »Starten til en dags rejse«, hed den anden. Omdrejningspunktet i Haslunds bøger er mødet med den uspolerede tilværelse på sletten. Men, skulle det vise sig, han stiftede bekendtskab med en livsform, netop som den gik på hæld. For i 1924 gjorde det 20. århundredes mest formidable moderniseringsprojekt, Sovjetkommunismen, sit indtog på stepperne.

Det år blev Den mongolske Folkerepublik udråbt – med det unge Sovjetunionen som fødselshjælper og politisk mentor. I de følgende år kunne de nye magthavere ikke beslutte, hvilket ben de skulle stå på. Den kommunistiske lære var svær at forene med Mongoliets nomade- og klosterlivsform. Der fandtes stort set ingen byer, endsiige industri, i landet, og den tibetanske buddhisme havde et solidt greb i befolkningen. Ifølge nogle beregninger udgjorde klostrenes befolkning næsten halvdelen af den mandlige befolkning. Klassekampen blev derfor ført på lavt blus i en årrække.

Det ændrede sig brat i 1930'erne, da selveste Josef Stalin kastede sit misbilligende blik på de mongolske kammerater. Stalin udnævnte marskal Choibalsan som steppernes nye

førstemand. Choibalsan, af eftertiden kendt som »Mongoliets Stalin«, gik grundigt til værks. På nærmest pol potsk manér blev enhver med højere uddannelse jaget vildt. Over 20.000 munke blev stuvet sammen på kreaturvogne, kørt afsides og skudt. Klostrene blev jævnet med jorden, nomadernes hjerde blev kollektiviseret, og et gigantisk industrialiseringsprogram blev sat i værk.

En hel livsform afgik brutalt ved døden. I dag regner man med, at over 100.000 uskyldige mennesker blev henrettet under Choibalsans rædselsregime. Det lyder måske ikke af alverden i forhold til Stalins udrensninger, men Mongoliets befolkningstal var så beskedent, at ofrene udgjorde op imod en syvendedel af alle indbyggere. Når nu virkeligheden var i modstrid med teoriene, måtte man hjælpe den historiske nødvendighed på vej.

Mongoliet blev udsat for den værste sovjetificering uden for selve USSR. Moskva valgte simpelthen at opbygge en miniatureudgave af sit eget system på stepperne – med alt hvad dertil hørte af Gulag-inspirerede lejre, kooperativer og juridisk vilkårlighed. De nye magthavere gik endda så vidt, at de udskiftede det mongolske skriftsystem med det kyrilliske alfabet.

Under Choibalsans efterfølger Tsedenbal nedsank styret i en regu-

To markante skikkelser fra den mongolske historie dominerer i dag den centrale plads i hovedstaden: Til venstre frihedshelten fra den kommunistiske revolution, Sukhbaatar, og til højre Chinggis Khan på tronen foran det nyopførte æresplads, der nu skjuler parlamentsbygningen, jan. 2007. Foto: Bulgan Njama

lær dvaletilstand. Økonomien var helt afhængig af sovjetiske subsidier. I 1980'erne udgjorde Moskvas »kammeratlige« støtte en tredjedel af det officielle bruttonationalprodukt. Samtidig holdt 100.000 sovjetiske specialister hjulene kørende i de enorme industriforetagender. Russificeringen var så fremskreden, at selv Tsedenbals taler blev afleveret på russisk.

Men i slutningen af 1980'erne vågnede mongolerne med ét op af tornerosesøvn. Ekkoet fra omvæltningerne i Østeuropa nåede helt til hovedstaden Ulaanbaatar, hvor Mongoliets Demokratiske Union i 1989 begyndte at arrangere massedemonstrationer vendt mod det kommunistiske styre. Det enevældige Politbureau var ikke vant til den

slags udfordringer, og dets medlemmer var i syv sind om, hvordan de skulle reagere. I første omgang ønskede et flertal at bruge magt mod demonstranterne.

Den »kinesiske løsning« blev dog opgivet i 11. time. I stedet trådte hele Politbureauet tilbage, og en gruppe yngre reformkommunister greb tøjlerne. Reformkommunisternes første handling var at udskrive frie valg til den store *Hural*, betegnelsen for det mongolske parlament lige siden Djenghis Khans dage. Det hastige kursskifte overrumpledte den demokratiske opposition, der ganske savnede et netværk uden for hovedstaden. Ved det første frie valg vandt Kommunistpartiet en jordskredssejr. Kommunistpartiet beholdt magten, også efter det andet frie valg. Alligevel har det mongolske demokrati vist sig ganske solidt. Samtlige valg er blevet anerkendt som frie og retfærdige af uafhængige observatører. Allerede i 1993 vandt en oppositionskandidat præsidentvalget, og i 1996 led Kommu-

nistpartiet et opsigtsvækkende nederlag ved det tredje frie parlamentsvalg.

Den anerkendte internationale organisation *Freedom House* har siden de tidlige 1990'ere karakteriseret Mongoliet som »frit«, et skudsmål ingen af de tidligere sovjetiske stater – fraregnet de baltiske dukser – er blevet tildelt. Og dermed er det ikke gjort. I mange af de tidligere kommunistiske lande er den brede befolkning vægelsindede i deres holdning til demokratiet. Sådan er det ikke i Mongoliet. Meningsmåling efter meningsmåling giver samme svar: et overvældende flertal af mongolerne anser overgangen til demokrati som et skridt i den rigtige retning for deres land.

Opbakningen bag den nye styreform er meget overraskende. Demokratiets fødsel først i 1990'erne faldt nemlig sammen med en katastrofal økonomisk tilbagegang – noget, der sjældent er befordrende for en ny styreforums overlevelsesmu-

ligheder. Mongoliet blev ramt af to udefra kommende plager i 1990. For det første tørrede bistandsstrømmen fra Sovjetunionen ind. For det andet blev det langt sværere at eksportere til de vante markeder i Østeuropa og Rusland. Virkningen lod ikke vente på sig. I perioden 1990 til 1993 faldt landets bruttonationalprodukt med ikke mindre end en fjerdedel. Regeringen var tvunget til at skære voldsomt ned på den offentlige sektor. Specielt sundheds- og uddannelsessektoren stod for tur.

I det seneste årti er økonomien nået tilbage på 1990-niveauet, men uligheden i samfundet er i samme periode steget mærkbart. Over en tredjedel af befolkningen frister en tilværelse under FN's officielle fattigdomsgrænse. En gennemsnitlig månedlig pension er på under 100 danske kroner. Når den altså udbetales – det er nemlig langt fra altid tilfældet. I landdistrikterne er det efterhånden blevet almindeligt, at børn holdes hjemme fra skole. De-

res arbejde er nødvendigt for at sikre familiernes daglige brød.

Hvordan har de skiftende mongolske regeringer været i stand til at fortsætte og udbygge den økonomiske og politiske reformproces i lyset af den dystre sociale udvikling? Der er i de seneste år givet mange bud på årsagerne til Mongoliets demokratiske meritter. Fra nogle sider er det blevet påpeget, at nomadekulturen med dens fokus på det enkelte menneske skulle være specielt befordrende for et moderne demokrati. Andre har fremhævet, at allerede Djenghis Khan opbyggede en række institutioner – såsom et parlament og et solidt juridisk system – der på sin vis var ganske demokratiske. Og endelig har en række politologer henledt opmærksomheden på Mongoliets valg af den parlamentariske fremfor den præsidentielle styreform.

Ingen af forklaringerne forekommer overbevisende. Turkmenistan er det centralasiatiske land, der ligner Mongoliet mest, hvad nomadekulturen angår, og det er samtidig det mest udemokratiske land i hele den tidligere østblok, Hviderusland inkluderet. Samtidig er det sigende, at demokratiet stort set ikke har slået rod i resten af det område, Djenghis Khan underlagde sig. Endelig udgør valget af den parlamentariske styreform højst det sidste led i en forklaring: for hvorfor valgte Mongoliet denne styreform, når ingen af de fem tidligere sovjetrepublikker i Centralasien gjorde det?

Det eneste nogenlunde tilfredsstillende svar på dette spørgsmål og dermed det mindst ringe bud på Mongoliets demokratiske meritter mere generelt – skal findes i eksterne påvirkninger. Siden 1990 har Mongoliet skiftet én storebror ud med en anden – eller rettere med en hel gruppe. De internationale finansielle institutioner og vestlige donorlande som Japan, USA og Tysk-

land støtter i dag landet med nogenlunde lige så store summer, som Sovjetunionen gjorde sidst i 1980'erne.

Bistanden er betinget af, at Mongoliet holder sig på dydens smalle sti, demokratisk set. De mongolske regeringer er, uanset politisk observans, fuldt ud klar over, at de er afhængige af vestlig støtte. Den økonomiske reformproces er ligefrem indeholdt i den officielle strategi for udenrigspolitikken. Argumentet bag sammenkædningen er, at kun en videreførelse af reformerne kan sikre den nødvendige velvilje i Vesten.

Forbindelserne til Vesten er ikke blot væsentlige af finansielle grunde. Mongolerne betragter båndene som en garanti mod deres traditionelle arvefjende: Kina. Uoverensstemmelserne mellem mongoler og kinesere har bølget frem og tilbage i mere end tusinde år. Basalt set drejer det sig om den klassiske modsætning mellem nomader og bønder.

Striden mellem Kain og Abel i Det gamle Testamente er et billedligt udtryk for denne konflikt. For 80 år siden drev den kinesiske trussel mongolerne i armene på Sovjetunionen. I dag driver den mongolerne i armene på Vesten – og i armene på demokratiet. Den centralasiatiske republik lever på 10. årti på omverdenens nåde. Men denne gang har resultatet været demokrati, ikke diktatur. I den forstand fremstår Mongoliet som et billede på den sociale verdens omskiftelighed og på Vestens sejr i Den kolde Krig. ■

Jørgen Møller

Artiklen er gengivet fra *Weekendavisen* 03.05.07.

Glimt fra jubilæumsåret

I 2006 fejrede Mongoliet 800-året for oprettelsen af den mongolske enhedsstat. Centralt i festlighederne stod Chinggis Khan som den samlende nationale skikkelse.

Et festklædt menneskemylder præger sammen med et utal af små salgsboder området omkring stadion i Mongoliets hovedstad, Ulaan Baatar. Vi er i gang med at

Ved særlige lejligheder som Naadam bærer mongolerne gerne deres medaljer.

fejre, at krigsherren Djengis Khan for 800 år siden samlede klanerne i Mongoliet – og i øvrigt nogle år senere erobrede Kina og Rusland. Vi fejrer også mongolernes revolution i 1921, da landet erklærede sig frit og uafhængigt.

Under åbningsceremonien på stadion blev Chinggis Khan trukket ind på en kørende ger sammen med hustruen Börte.

Stadion har plads til 10.000 tilskuere, og ind i mellem opstår der tumult i gangene, der fører ind på stadion. For der er mere end udsolgt!

Jeg glæder mig over, at vores mongolske guide har sørget for, at vi er i god tid og har fået en siddeplads til den store åbningsceremoni, hvor præsident Nambaryn Enkhbayar holder tale. Det er dog ikke ham, der får de mange festklædte mongoler til at juble, men den skuespiller, der klædt som Djengis Khan, kommer ind på sin rejsevogn efterfulgt af 800 krigsklædte mongoler til hest.

Imens står ligeså mange børn i mellemskolealderen, klædt i lyserøde eller lyseblå jakker og gule eller orange bukser, i store grupper lige uden for det grønne areal og venter utålmodigt på, at det er deres tur til at optræde. De har – ifølge vores mongolske guide – øvet sig i en hel måned. Det samme har vel de 800 kvinder, der klædt i mongolske nationaldragter omringer stadions

grønne område. I sandhed et spektakulært skue med alt fra farvestrålende tilskuere til klassisk krigsdans.

På hesteryg

Efter åbningsceremonien er der brydning og bueskydning – to af mongolernes tre vigtigste sports-

Brydning er den ene af Mongoliets tre nationale sportsgrene.

grene. De kæmpende brydere er iført en slags underbukser med reb indsyet. Under kampen gælder det om at få et fast greb i bukserne og så forsøge at vælte sin modstander

Naadam fejres over hele landet – også i mindre byer som Karakorum. Børnene rider fra de er helt små. De dygtigste ender ved de store hestevæddeløb i Ulaan Baatar.

omkuld. Både mænd og kvinder dytter på stadion.

Bueskydningen foregår samme sted. I timevis skydes der mod skiverne ca. 100 meter borte. Og uhyggeligt tæt på målet står dommerne og noterer resultaterne helt uanfægtet af de mange pile, som suser gennem luften.

Dér, hvor man imidlertid virkelig fornemmer den mongolske folkesjæl, er hestevæddeløbet. Det afholdes knap 30 kilometer uden for byen, men tiltrækker næsten ligeså mange mennesker. Tusindvis af heste galoperer op til 28 kilometer mod mål med ryttere i alderen fra 5 til 12 år. Hen over græsstepperne

suser de små børn på ungheste. Alle bruger de alt, hvad de har i sig.

Efter fire ugers diæt er hestene udsultede, og flere af dem kolliderer lige før mål. Imens kan de små ryttere kun vente på bilen med dyrlægen, der giver hestene den sidste sprøjte efter et forgæves forsøg på at få dyret på højkant. De store pengepræmier går til ejerne, mens en heldig rytter bliver begavet med en bil til familien.

Hele den store festival sendes ud *live* på tv og tiltrækker de mongoler, der ikke havde råd til at komme på stadion, til tv-skærmene i hjemmene eller på barer. Her drikker de øl eller vodka, smykket med billeder af Djengis Khan. Selvom en del bu-

tikker holder lukket på grund af *Naadam*, går livet videre i resten af byen.

Vand fra brønden

I de fattige kvarterer i den nordlige udkant af Ulaan Baatar er der livligt omkring den centrale vandforsyning, hvor kvarterets børn henter vand, 5 øre for 20 liter.

De fleste børn ser velnærede ud, ligesom der er styr på gadenavne og numre i det, der ligner en blanding mellem Christiania og et område med danske kolonihaver. Dog er der langt mellem de grønne pletter, og lige så langt mellem møblerne i de små huse eller gerer, de runde filt-telte, som nomaderne har taget med fra stepperne.

Mange nomader er flyttet ind til byen efter nogle år med tørke og hårde vintre. Og mange af dem lever nu af at sælge varer på gaden eller på det store »sorte marked«, *Narantuul*, som er et besøg værd.

Markedet opstod som et sort marked under kommunismen, men er i dag legalt. Mongolerne sælger alt fra hjemmeproducerede læderstøvler til kopier af mærkevarer, silkestoffer, frugt og grønt. Indenfor i en kæmpestor hal er det hårde hvi-

City set fra et af de fattige gerområder. De fleste gerer er efterhånden erstattet af små træ- og stenhuse. Godt en tredjedel af Mongoliets befolkning bor i Ulaanbaatar.

devarer og ikke mindst fjernsyn, paraboler og stereoanlæg, der er populære.

Vild trafik

For at komme mod centrum igen stikker vi en arm i vejret, og kort efter holder en bil ind til siden. Det kan være en registreret taxa, men også bare en privat bilist, der forsøger at tjene til føden. 1,25 kroner for en kilometer, men er bilen privat, er det en god idé at aftale prisen forinden. Den tresporede vej gennem byen er trafikeret – og vé den, der forsøger at komme rundt på cykel. Her skifter man ikke spor før få meter fra den sidevej, man skal ud ad. Til gengæld er der gang i hornene, og betjente supplerer trafiklysene for at undgå alt for mange sammenstød.

Langs vejen, der på engelsk hedder *Peace Avenue*, ligger store boligblokke side om side med store, tunge russiskprægede bygninger. I anledning af jubilæet er en kæmpestatue af Djengis Khan blevet afsløret foran parlamentsbygningen. Men meget er i forfald og præget af, at mongolerne er bedre til at bygge en ger end en boligblok, samtidig er det meget skiftende vejr hårdt ved bygningerne. De nye boligblokke er arkitektonisk et sjovt sammensurium af mongolsk tradition, vestlig stil og kinesiske tage – ikke en perle for arkitekter, men en spændende og anderledes og næsten turistfri storby i udvikling. ■

Tekst og foto:
Helle-Karin Helstrand

Forfatteren til artiklen er freelance-journalist. Artiklen blev første gang bragt i *Jyllands-Postens* rejsetillæg *explorer*, 12.05.07.

Taxa'er med en fast destination bliver fyldt helt op til randen, før de kører. I baggrunden nye højhuse, der allerede trænger til en renovering. Klimaet er hårdt, og veludannede håndværkere er en mangelvare.

Bluser og skjorter på tilbud trækker mange af hovedstadens kvinder til 'Narantuul', det »sorte« marked, selv om mærkevarebutikkerne for længst har slået dørene op inde i byen.

Der er ikke indlagt vand i husene i nybyggerkvartererne, så alle henter vand ved den store vandtank, som ligger inde i huset: 5 øre for 20 liter.

I Mongolernes Rige

I

Carpinis rejse til storkhanens hovedstad

Tre europæiske skikkelser fik deres navne udødeliggjort efter rejser til mongolfyrsternes hof i 1200-tallet. Det var franciskanermunkene Carpiní og Rubruck og købmanden fra Venedig, Marco Polo. I dette og de følgende numre af Ger bringer vi Aage Krarup Nielsens beretning fra 1931 om disse fantastiske rejser.

Allerede i den graa Oldtid var det Aindre af Asien, Egnene Øst for det *Kaspiske Hav*, *Turkestan* og *Mongoliet* Tumlepladsen for Stammer fyldt af evig Uro og Stridslyst. Ud fra disse Egenes vældige Stepper og vildsomme Bjerge trængte Gang paa Gang barbariske Horder af vilde Ryttere ind over de omliggende Lande og bragte Død og Ødelæggelse med sig, hvor de naaede frem. Snart var det Kina, der truedes, snart Nord-Indien, snart Forasiens Kulturlande, ja, helt ind i Europa naaede Barbarernes Stormflod, da Hunnerne i Midten af det 5. Aarhundrede e. Kr. trængte hærgende frem til Sydfrankrig og Nord-Italien. Gennem mere end tusinde Aar vældede der ustandselig nye stridslystne Folkeslag frem fra denne sydende Heksegyrde i Asiens Indre. Nye Riger skabtes under Kamp og Kaos og sank hastigt igen i Grus. Mægtige Herskere og Hærførere dukkede op og forsvandt igen, endnu før Drønet af Hovslagene fra deres blodige Bander var døet bort. Takket være den store kinesiske Mur, som byggedes c. 250 f. Kr., lykkedes det en Tid lang at spærre Vejen for de barbariske Stammer, som truede Nord-Kinas Grænser. I

det 7.-9. Aarhundrede reddede Tang Dynastiets kloge og virksomhedsfulde Politik Kina fra at blive overvældet af det nye og kraftige Erobrerfolk, Tyrkerne, men da Kina derefter gik ind i en Svaghedsperiode, og den store Mur forfaldt, var der intet mere, der kunde holde Barbarernes Skarer tilbage fra Nord-Kina. Plyndrende og brandskattende stormede de ind over det fredelige og frugtbare Land. En Tid lang var en *tungusisk* Stamme, *Kitan*, Herre over Nord-Kina og grundede i Begyndelsen af det 10. Aarhundrede et Dynasti her. Denne Tunguser-Stamme bredte sit Herredømme mod Vest helt til *Pamir*, derved naaede Navnet *Kitan* omformet til *Cathay* Vestens Folk og gik over til at blive Middelalderens sædvanlige Betegnelse for Kina. Medens Syd-Kina foreløbig bevarede sin Selvstændighed, afløste den ene Nomadestamme den anden som Herrer i Nord-Kina, indtil endelig de nye Verdenserobrere, Mongolerne, bragte hele Kina ind under deres Herredømme.

Det mongolske Folk havde sin Oprindelse paa Græsgangene ved *Kentei* Bjergene (en af Bjergkæderne Sydøst for *Baikal*). Først i Be-

gyndelsen af det 13. Aarhundrede rykkede dette Folk ud over sit Hjemlands Grænser. Det mægtige mongolske Riges Grundlægger var Khan (Fyrst) *Temudschin*. Efter at have gjort sig til Herre over alle de mongolske Stammer lod han sig udnævne til Storkhan under Titlen *Djingis-Khan*. Ved sin Død 1227 havde *Djingis-Khan* underkastet sig alle Folkeslagene i Central-Asien indtil *Tibet* og *Nord-Kina* indtil *Hoangho*. Han havde erobret Vest-Turkestan og Persien og var trængt plyndrende frem til *Indus* og *Eufrats Bredder* samt over *Kaukasus* til *Krim* og Syd-Rusland.

Djingis-Khan blev under Angrebet paa en befæstet By dødelig saaret af en Pil. Ifølge Sagnet samlede han sine Sønner omkring sit Dødsleje og befalede dem at fortsætte sit Værk, idet han fremfor alt formanede dem til Enighed. Han rakte hver af dem en Pil og forklarede, at den enkelte Pil var skrøbelig og let at brække, men samlet i et Bundt var ingen i Stand til at bryde dem.

Den døende Herskers Befalinger blev samvittighedsfuldt efterfulgt.

Under hans Søn *Okkodai*, der fulgte ham paa Tronen, blev Nord-

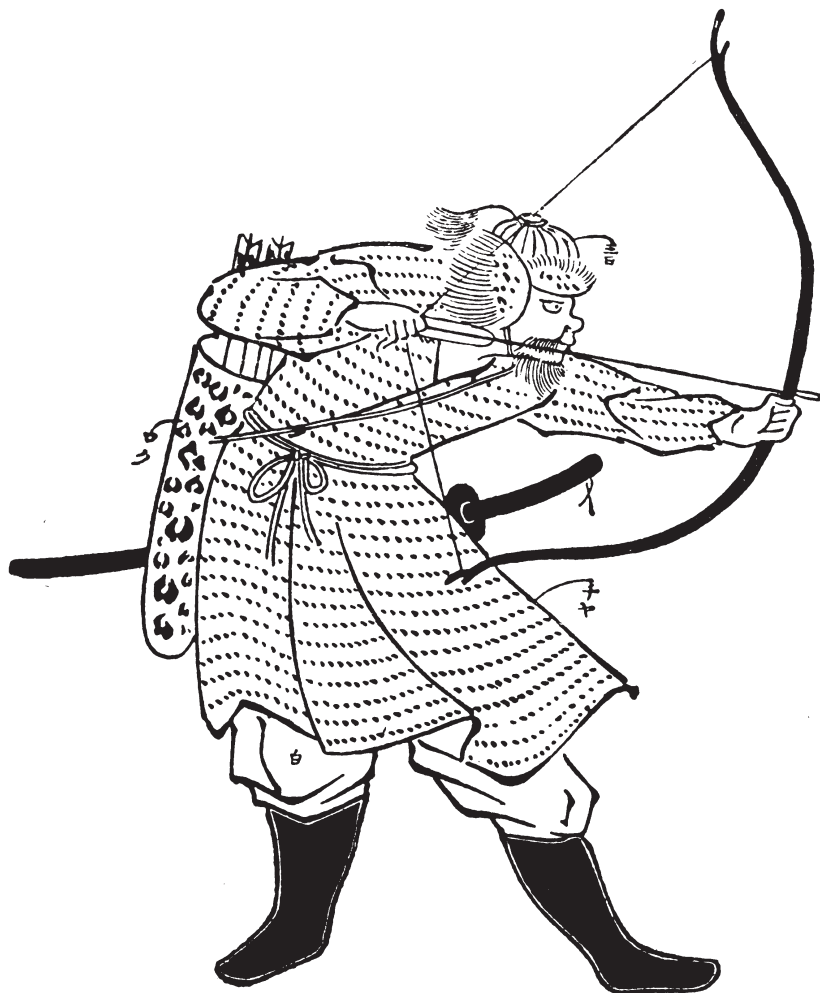
Kinas Erobring fuldført i 1234, og Aaret efter vendte de mongolske Rytterskarer Front mod Vest og væltede sig under Ledelse af *Djिंगis-Khans* Sønneson *Batu* talrigere end nogen Sinde frem fra de vests-

knejsende Fæstningstaarne, sine gyldne straalende Kirkekupler blev, trods heltemodigt Forsvar, stormet og lagt i Grus. Derefter kom Turen til Polen og Ungarn. Med en Hær paa kun 30,000 Mand, væsentlig ty-

tryk Mongolernes Fremrykning gjorde paa Europas Befolkning, faar man et tydeligt Indtryk af gennem Datidens Beretninger. I nogle Optegnelser fra 1240 skrives saaledes:

»I dette samme Aar frembrød et af Satans forbandede Folk d. v. s. Tartarernes talløse Hær fra sit af Bjerge omgivne Hjemland, og idet de brød sig Vej gennem Kaukasus faste Klipper, myldrede de frem som Djævle fra Tartaros*) (de gamle Grækere's Betegnelse for Underverdenen); sværmende som Græshopper over Jordens Flade har de hjemsogt Øst-Europa med frygtelige Hærgninger og lagt det øde med Ild og Blodbad. De har jævnet Byer med Jordan, nedhugget Skove, nedbrudt Fæstninger, rykket Vinstokke op, ødelagt Haver og dræbt Borgere og Bønder. De er umenneskelige og dyriske, snarere Uhyrer end Mennesker, tørstende efter og drikkende Blod. De sønderlider og fortærer Kødet af Hunde og Mennesker. De gaar klædt i Oksehuder og er dækkede med Jernplader. Af Vækst er de undersætsige og kortlemmede, stærke, uovervindelige og utrættelige. Rygsiden er ubeskyttet, medens Brystet er panserdækket. De drikker med Begærlighed deres Husdyrs ublandede Blod. Formedelst deres Ben er saa korte, stiger de ved Hjælp af tre Trappetrin op paa deres store, stærke Heste, der æder Grene og Nødsfald endog Brænde. De har ingen menneskelige Love, kender ikke til Bekvemmeligheder og er vildere end Løver og Bjørne. De er dygtige til at svømme og styre en Baad, saa de med Lethed sætter over de stride Strømme. De har eenæggede Sværd og Dolke og er beundringsværdige Bueskytter. De

*) Oprindeligt er Navnet Tartarer Betegnelsen paa den lille tapre »Tata-Stamme«, der dannede Mongolernes Fortrop. Herfra overførtes det paa samtlige Mongoler og anvendtes siden hen om alle Central-Asiens Stammer uden Hensyn til deres Oprindelse.

Mongolsk kriger. Efter gammel kinesisk tegning.

biriske Stepper mod Europa. Sammen med Krigerskarerne fulgte endeløse Kolonner af Tros. Tunge, raat tilhuggede Vogne med mægtige Aksler og svære, jamrende Hjul trukket af Kameler, Okser og Heste rullede ud over Syd-Ruslands Sletter. Overalt, hvor disse Skarer trængte frem, myrdedes og plyndredes der. Russernes stolte Stad *Kiev* ved Bredden af *Dnjepr* med sine

ske og polske Riddere, forsøgte den tapre Hertug *Henrik II af Schlesien* uforfærdet at tage Kampen op med de mongolske Rytterskarer, hvis Antal ansloges til omkring 450,000, men Overmagten var for stor. Hertugen og hans tapreste Riddere faldt i Kampen, og Hæren blev knust under et frygteligt Blodbad ved *Liegnitz* i 1241. Hele Europa var nu lammet af Skræk. Hvilket rystende Ind-

skaaner hverken Alder, Køn eller Stand. De vandrer omkring med deres Hjorder og Hustruer, der er oplært til at kæmpe ligesom Mændene. Disse Tartarer hører til de ti Stammer, som svigtede Moselov for at følge den gyldne Kalv, og som Alexander den Store ved Hjælp af lavadækkede Klipper spærrede inde blandt Kaspiens vilde Bjerge.«

Paa dette Tidspunkt, hvor ingen menneskelig Magt mere syntes at være i Stand til at standse disse ubetvingelige Rytterskarer fra Østens Stepper og redde Europa fra at blive opslugt i det mongolske Verdensrige, indtraf en Kurér til Mongolernes Lejr, som bragte det Budskab, at deres øverste Hersker, Storkhan Okkodai, var død inde i Dybet af Asien, og medførte Ordre til den mongolske Hær om at vende tilbage fra Europa.

Selvom den Fare, der havde truet Europa, foreløbig var drevet over, da Størstedelen af de mongolske Rytterskarer atter drog mod Øst, frygtede man dog stadig for paany at blive hjemsogt af dem.

Skønt man endnu havde dette Erobrerfolks vilde Hærgen i frisk Erindring, var Forholdet det ejendommelige, at der indenfor den kristne Kirke gjorde sig Forhaabninger gældende om, at det paa frede- lig Vis skulde lykkes at afværge et nyt Fremstød mod Europa. Gennem Kristne fra Forasien, som havde været i Forbindelse med de mongolske Fyrster, vidste man, at disse ikke var Muhammedanere, og at de mongolske Krigere havde hærget de muhammedanske Lande mindst lige saa skaanselsløst som de Kristnes. Da der tilmed indenfor Kristenheden herskede stor Sorg over, at den hellige Stad *Jerusalem*, trods Korstogenes religiøse Begejstring og dyrebare Ofre, paany var faldet i Muhammedanernes Hænder, voksede det Haab frem, at det skulde lykkes i det sejrige mongolske Folk at finde en Forbundsfælle imod de

mægtige muhammedanske Riger i Ægypten, Syrien og Lille-Asien. Ja, Forhaabningerne gik endog ud paa, at man maaske kunde paavirke Mongolerne til at antage den kristne Tro. Endelig var det gamle Sagn om Præstekongen Johannes, der herskede over et stort kristent Rige inde i det indre af Asien, paany vakt til Live, idet visse Rygter havde forvekslet den mystiske Præstekonge med selve *Djingis-Khan*.

I 1245 lod Pave *Innocent IV* sammenkalde til et Kirkemøde i *Lyon* med det Formaal at træffe Forberedelser til Kristendommens Beskyttelse i Tilfælde af, at Europa skulde blive udsat for en ny Invasion af Mongolerne. Samtidig havde dog Haabet om hos de mongolske Herskere at finde Jordbund for Kristendommen og Ønsket om at skaffe sig Underretning om Mongolernes Hensigter indgivet ham den Plan at udsende Franciscanermunken *Johannes de Plano Carpini* i en diplomatisk-religiøs Mission til selve den frygtede Storkhans Hovedstad *Karakorum* dybt inde i Asien.

Paaskedag den 16. April 1245 forlod Carpini sit Kloster i *Lyon* for at begynde den lange møjsommelige Rejse, der skulde føre ham helt ind til Asiens fjerneste Egne, nær Kinas Grænse. En anden Munk, *Stephan fra Bøhmen*, der skulde ledsage ham, havde dog ikke Kræfter dertil, men maatte snart give op. Derimod sluttede en tredie Munk, *Benedikt fra Polen*, sig til *Carpini* i *Krakau* og gjorde hele Rejsen med ham. I *Krakau* fik *Carpini* mange værdifulde Raad og Oplysninger vedrørende Tartarernes Skikke og Levevis af en russisk Fyrste *Vasil*, som havde kæmpet tappert, men forgæves, imod dem. Blandt andet raadede denne ham til at forsyne sig rigeligt med Bæver- og Grævlingeskind og

andet Pelsværk, der gjaldt som Betalingsmiddel mellem Mongolerne og var vel egnet til at anvende som Gaver til deres Fyrster. Af Tartarfyrsten, der nu var Hersker i Russernes hellige By *Kiev*, fik *Carpini* det Raad at ombytte sine europæiske Heste med de haardføre mongolske Heste, der selv var i Stand til at finde deres Føde under Sneen.

Rejsen gik mod Syd langs den isbelagte *Dnjepr* Flod og videre mod Øst til *Volga* over de snedækte sydrussiske Stepper. Det var en meget anstrengende Rejse, thi man red i skarpt Trav fra Morgen til Aften og ofte endda en Del af Natten og ombyttede Hestene tre, fire Gange daglig. Den 4. April 1246 ankom Ekspeditionen endelig til *Volga* Flodens Munding, hvor den mægtige Mongolfyrste *Batu* havde opslaaet sin Lejr. Det var denne *Batu*, Sønnesøn af den store *Djingis-Khan*, som nogle Aar i Forvejen havde erobret Ungarn og Rusland og nu herskede over alt Land mellem *Ural* Floden og *Dnjepr*, idet han dog anerkendte Storkhanen i *Karakorum* som sin øverste Herre.

Helt let gik det ikke at opnaa Foretræde hos *Batu*. Da *Carpini* og hans Ledsagere i deres Egenskab af Kristne af Mongolerne blev betragtet som urene, bestod den ubehageligste Ceremoni, de maatte gennemgaa, i, at de maatte passere mellem to Baal, der var anbragt ganske tæt ved hinanden. *Carpini* giver en meget omhyggelig Beskrivelse af det udviklede Ceremoniel, som herskede ved Fyrstens Hof. Paa et særskilt Bord i Modtagelseshallen var anbragt talrige kunstfærdigt udarbejdede Drikkeskaale af Guld og Sølv, der sikkert for Størstedelen hidrørte fra plyndrede kristne Kirker. Naar det behagede Fyrsten at tage sig en Slurk af en af disse Skaale, der var fyldt med stærke Drikke, udbrød alle de tilstedeværende i Jubelsang ledsaget af Strengespil. Naar Fyrsten red ud, blev der altid

baaret en Solskærm over ham som Tegn paa hans Værdighed.

Blandt de øvrige Kostbarheder, som var i Batus Besiddelse, bemærkede Carpini med blandede Følelser flere pragtfulde Telte af Lærredsdug, der havde tilhørt Kongen af Ungarn og var taget som Krigsbytte. Mongolfyrsten lyttede med Opmærksomhed til Pavens Brev, der var oversat til Tartarisk, og gav Sen-

havde Carpini og hans Ledsagere omviklet deres Ben med Tøjstrimler.

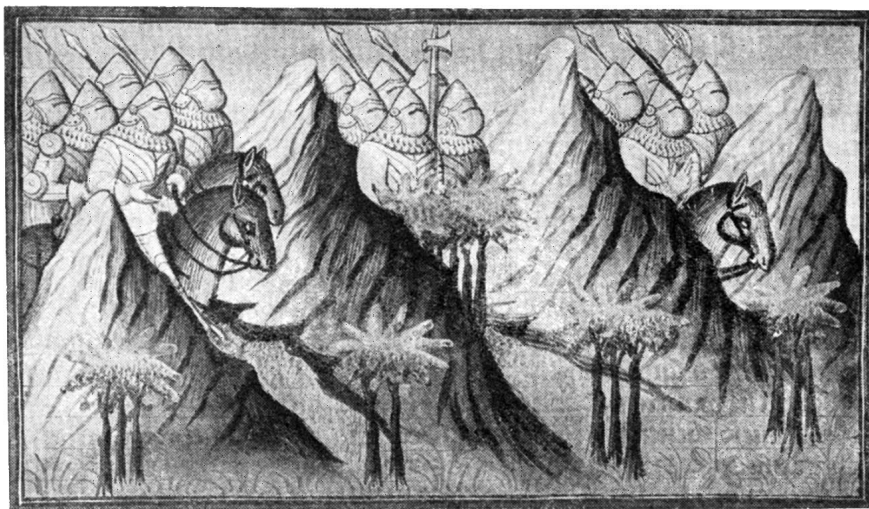
Man drog frem i saa lange og hurtige Dagsrejser, at der ikke blev Lejlighed for Carpini til at gøre mange Iagttagelser af videnskabelig Betydning. Han giver dog en Oversigt over de Folkeslag, som beboede det vidtstrakte Omraade mellem Sortehavet og Ishavet, og slut-

Storsultanen *Aladin Muhamed*, men i 1220 havde Mongolerne erobret hans Hovedstad *Samarkand* og anrettet et frygteligt Blodbad paa dets Indbyggere. Nu var Sultanen og hele hans Slægt udryddet og Mongolerne Herre i Landet, der var rigt og frugtbart. I Midten af Juni var Rejsen over de vidtstrakte Stepper endt, og man skimtede i Horisonten *Tianshan* Bjergkædens vestlige Udløbere.

Man passerede langs med *Ala Kul* Søen, om hvilken Carpini beretter, at der ved dens Bred fandtes en Bjergtop med en Aabning i, ud af hvilken der om Vinteren blæste de frygteligste Storme, som truede med at drive de forbipasserende ud i Søen. Efter endnu en lang Række Besværligheder og Strabadser naaede man gennem *Altai Bjergenes* snefyldte Bjergpas ind i Mongolernes Hjemland, og efter endnu tre Ugers Ridt stod de udholdende og taalmodige pavelige Sendebud endelig ved Maalet for deres lange og møjsommelige Færd. Det var den 22. Juli 1246, at Carpini og hans Ledsagere red ind i Mongolernes Hovedkvarter ved *Karakorum*, der laa et Stykke Vest for det nuværende *Urga*.

Det var paa et meget betydningsfuldt Tidspunkt, at Carpinis Ankomst skete. Fra hele det vældige mongolske Rige var Sendebud samlet for at vælge en Kejser over alle de mongolske Lande til Efterfølger for Storkhanen Okkodai, der var død i 1241, og de pavelige Udsendinge naaede netop frem i rette Tid til at overvære de store Festligheder og Ceremonier, som dette Valg gav Anledning til.

Carpini lægger i sin Beretning ikke Skjul paa, at det var ved de tartariske Vejviseres Iver og Energi, at dette lykkedes. Disse jagede nemlig saaledes med de stakkels udslidte og forsultne Munke, der ikke var i Besiddelse af Mongolernes Haardførhed og Ridefærdighed, at man

Middelalderlig fremstilling af tartarer, der fra Asiens bjerge rykker frem mod Europa. (Livre des merveilles)

debudene Tilladelse til at fremstille sig for Mongolernes øverste Hersker, *Kujuk-Khan* i *Karakorum*. Andet opnaaede de heller ikke ved denne Audiens. Med Khanen Batus Omsorg for sine Gæster stod det daarligt til, og det var ikke langt fra, at Carpini og hans Ledsagere var død af Sult under Opholdet i Mongolernes Residens i Kiev.

Ved Paasketid 1246 fortsattes Rejsen. »Med Taarer i Øjnene og uvidende om det gjaldt Liv eller Død, brød de udmattede rejsende op og drog mod ukendte Lande beboet af fjendtlige Indbyggere for at besøge Verdens mægtigste og grusomste Fyrste.« I adskillig Tid var deres eneste Næring Hirse og Salt, Vand maatte de skaffe sig ved at smelte Sne. For bedre at kunne taale Strabadserne ved den stadige Ridning

ter Beskrivelsen af disse saaledes: »Langt oppe mod Nord boede Samojederne, og endnu nordligere paa Oceanets øde Kyster levede Mænd, som man paastod havde Hundehovede.«

Paa den *ural-kaspiske* Slette, som de rejsende brugte en Maaned til at passere igennem, mødte man overalt Vidnesbyrd om Mongolernes Hærgninger. Ingen Boliger eller Mennesker saas; Beboerne var slæbt bort som Slaver eller dræbt. Ud over Sletten laa Menneskeknogler og Hovedskaller spredt i talløse Mængder eller samlet i Bunker. Fra denne Ødemark gik Rejsen langs *Aralsoen* og *Jaxartes* Flodens (*Syrdarjas*), højre Bred, hvor man passerede talrige ødelagte Byer. De muhammedanske Beboere i dette Land havde tidligere staaet under

endog skiftede Heste syv Gange om Dagen. Saa ivrige var de, for at Pavens Sendebud skulde opleve denne store Begivenhed.

Saa længe Valget af Kejseren ikke var afgjort, kunde det pavelige Gesandtskab ikke modtages i Audiens; det blev foreløbig henvist til Enken efter den afdøde Storkhan. Den gamle Fyrstinde viste sig imidlertid saa ildesindet og ugæstfri overfor Carpini og hans Ledsagere, at disse ligesom i *Kiev* var nærved at sulte ihjel, da de ingen Mulighed havde for at købe den nødvendige Føde, og det der blev tildelt dem, beregnet paa fire Personer, knap nok var tilstrækkeligt til een. Takket være en venligsindet Guldsmed fra Ukraine, der var ansat ved Mongolernes Hof, blev Carpini og hans Ledsagere dog reddet fra at lide Nød.

Carpini beskriver udførligt de storlaaede Festligheder, som foregik i Anledning af Kejservalget. Fire Tusinde Sendebud havde indfundet sig fra alle Egne af det vældige Rige, der strakte sig fra Syd-Rusland til Hoangho Floden og fra den persiske Bugt til Nord-Sibirien. Kristne Prinser, muhammedanske Sultaner og Repræsentanter for Fyrstehuse i den fjerne Orient havde personlig indfundet sig i den store Lejr ved Karakorum. Kejservalget foregik i et kæmpestort og pragtfuldt Telt af hvidt Fløj, baaret af guldbeslaaede Piller, der rummede mindst to Tusind Mennesker. Den første Dag var samtlige Mongolhøvdinge klædt i hvidt Fløj, Dagen derpaa i rødt og den tredje Dag i blaat. Den fjerde Dag var alle iført den dyrebareste Guldbrokade og red paa Heste, der var lige saa kostbart smykkede. De medbragte rige Gaver af Silke, Brokade, Skind, Guldbroderier samt Guld, Sølv og Ædelstene. Formiddagene gik med højtidelige Cere-

monier, men Resten af Dagen slog man sig løs i umættelige Drikkegilder, hvor den mongolske Nationaldrik Kumys flød i Strømme, og »hen paa Aftenen var det et Syn, der nok var værd at skue«, fortæller Carpini.

Mongolerne var ogsaa ivrige efter at faa de pavelige Sendebud til at drikke Kumys, hvilket maatte opfattes som en stor Ære for disse. Men først da Carpini tilkendegav, hvor fælt det smagte ham, opgav man at nøde Gæsterne.

Da endelig Valget efter fire Ugers Forhandlinger var afgjort, og *Kujuk-Khan* var valgt til Kejser, drog man til en nærliggende Lejr, hvor de afsluttende Hyldningsceremonier og Festligheder afholdtes. Blandt det Væld af kostbare Gaver, Sendebudene havde bragt til den nye Mongolhersker, var talrige Kameler, som bar Baldakiner, samt Heste og Muldyr beklædt med Harnisk af Læder eller Jern. Paa en Høj et Stykke fra Teltet var samlet over 500 Vogne alle fulde af Guld, Sølv og Silkedragter, der blev delt mellem Kejseren og Høvdingerne. Disse delte igen deres Andel mellem deres Folk.

Paa Baggrund af denne Overdaadighed af Kostbarheder forstaaer man, at den stakkels Carpini har følt sig temmelig jammerlig og beskæmmet, da der blev spurgt ham, om han ogsaa ønskede at bringe Kejseren Gaver, og han stod tomhændet, fordi han allerede i Løbet af den lange Rejse havde uddelt alt, hvad han havde medbragt til Presenter.

Endelig oprandt selve Audiensen hos den nyvalgte Kejser, der i sit Riges Segl havde ladet indskrive de stolte Ord: »I Himlen Gud, paa Jorden Kujuk, Kongernes Konge«.

Carpini skildrer den mongolske Hersker som en undersætsig Mand paa 40–45 Aar. Han var af Middelhøjde, klog og tilbageholdende med en behersket Opræden. Man saa

ham aldrig smile eller vise den mindste Munterhed, efter hvad de Kristne berettede, som stadig var i hans Nærhed.

Disse betroede ogsaa Carpini, at der var adskillige Tegn paa, at den nye Kejser var ved at blive Kristen.

Under Audiensen overholdt han nøje den vedtagne Etikette: aldrig selv direkte at tiltale nogen fremmed, hvorfor Pavens officielle Skrivelse maatte overrækkes til en af de fornemste Hofmænd. Kejseren lod udfærdige en Svarskrivelse til Paven paa Arabisk og Tartarisk samt en vedføjede latinsk Oversættelse. Dokumenterne med hans egen Underskrift og kejserlige Segl overrakte til Carpini den 13. November 1246, hvorefter denne ufortøvet begav sig paa Hjemrejsen. Carpini beretter, at kort før Afrejsen lod Mongolerne ham underhaanden forstaa, at Kejseren var villig til at sende Gesandter med til Paven, saafremt han blev anmodet derom. Den kløgtige og betænksomme Franciscanermunk skulde imidlertid ikke have noget af at anmode Kejseren om at blive ledsaget af et saadant Gesandtskab, og de Grunde, han giver herfor, er meget interessante. Først og fremmest frygter han for, at Mongolerne skal faa Indblik i den Strid og Splittelse, der hersker mellem de kristne Lande indbyrdes, og derved føle sig fristet til paany at rykke ind i Europa; muligvis er Sendebudene simpelt hen Spioner. Desuden er han bange for, at disse skal blive dræbt paa Rejsen gennem Europa, »da Folk hos os som oftest er stridbare og hidsige ... og det er Tartarernes Skik aldrig at slutte Fred med dem, der har dræbt deres Udsendinge, førend de har skaffet sig Hævn over dem.« At denne Betænkelighed ikke var ugrundet, viser den Omstændighed, at nogle tartariske Tjenere, der havde ledsaget Carpini, nær var blevet stenet af Befolkningen paa Rejsen gennem Tyskland, hvor man endnu havde

Mongolernes Hærgninger i frisk Erindring. Hvis selve den mongolske Kejsers Udsendinge paa lignende Maade udsattes for Overlast, kunde det faa frygtelige Følger.

Endelig mente Carpini, at Besøget hos Paven af de paatænkte Sendebud ikke vilde være til nogen

som Udturen. Selvom Carpinis Beretning ikke indeholder mange Enkeltheder herfra, forstaar man dog, at de Trængsler og Lidelser, der mødte de rejsende paa Hjemturen, langt overgik Udrejsens Besværligheder. Det drejede sig om et Togt tværs igennem Asien midt i Vin-

len og Bøhmen til Lyon, hvor Carpini overfor Paven afgav Beretning om sin Færd.

Ganske vist var det ikke lykkedes at opnaa betryggende politiske Aftaler mellem Herskeren over det mongolske Rige og det kristne Europa, ej heller havde man opnaaet at overføre Kristendommen til de vilde Mongoler. Alligevel havde Carpinis Rejse sin store Værdi gennem de samvittighedsfulde Oplysninger og Erfaringer, han indsamlede paa den lange Færd, et Togt, der paany havde aabnet Vejen ind til Asiens fjerneste Egne og fik sin store Betydning for Forbindelsen og Samkvemmet mellem Europa og Folkeslagene hinsides Ural Bjergerne.

Carpini døde allerede 1248 som Biskop i Albanien af en Sygdom, han havde paadraget sig paa sin Rejse gennem Asien, men inden sin Død naaede han at fuldføre sit interessante Værk: »Mongolernes, som vi kalder Tartarernes, Historie«, der indeholder en fortræffelig og klar Beskrivelse af Landene Nord for Sortehavet og det Kaspiske Hav. Han er den første Europæer, der skildrer Central-Asiens og Nord-Asiens etnografiske Forhold, og i Asiens Opdagelseshistorie fortjener han at fremhæves som Banebryderen og Pioneren blandt det 13. Aarhundredes rejsende Munke. ■

Aage Krarup Nielsen

I årene 1930-32 udkom på Chr. Erichsens Forlag 6-bindsværket *Jordens Erobring* med undertitlen *Alle Tidens store Opdagelsesrejser*. Forfatteren til bind 4, *Opdagelsesrejser og Togter i Asien II. De mongolske Lande*, var den i samtiden kendte læge, forfatter og eventyrer Aage Krarup Nielsen (1891-1972). Uddraget i dette nummer af Ger er fra siderne 71-88.

Tartarisk Khan modtager udsendinge. Efter middelalderlig miniature.

Nytte, da de dog ingen anden Opgave skulde udføre end at overrække det Brev, som Carpini allerede havde modtaget. Man foretrak derfor at foretage Hjemrejsen uden Ledsagelse af kejserlige mongolske Udsendinge. Inden Afrejsen aflagde Carpini og hans Ledsagere Afskedsbesøg hos den gamle Fyrstinde, der for en Gangs Skyld viste sig elskværdig mod de fremmede, idet hun forærede hver af dem en Ræveskinsdragt med Pelsværk udvendig og vatteret indvendig samt et Stykke rødt Klæde. Af det sidste stjal dog Mongolerne mere end Halvdelen tilbage igen, men Carpini foretrak dog ikke at gøre Ophævelser i den Anledning.

Omkring Midten af November 1246 tiltraadtes saa den lange og besværlige Hjemrejse, der i Hovedtrækkene fulgte den samme Rute

terens Hjerter i Kamp med den bidende Kulde og de forrygende Snestorme, som føg hen over Stepperne. Gang paa Gang hændte det, naar man kamperede under aaben Himmel, at de rejsende om Morgenen var næsten stivnede af Kulde og kun med Nød og næppe formaade at grave sig ud af Sneen, som i Natens Løb var føjet sammen over dem. Men fremad gik det trods alle Trængsler, og den 9. Juni 1247 ankom den lille taalmodige og udholdende Karavane til Kiev, hvis Indbyggere ved Nyheden om deres Ankomst drog dem i Møde og, som det hedder i Carpinis Beretning, »hilste os velkommen og priste os lykkelige, som om vi var genopstaaet fra de døde«.

Lige saa hjertelig var den Modtagelse, som de rejsende fik paa deres videre Færd gennem Rusland, Po-

Fig. 241. Kalmuk Kvinde.

Viden eller uviden i Danmark om mongolerne - I

Da Henning Haslund-Christensen og de andre fra Danskergården i begyndelsen af 1930'erne udgav deres bøger om oplevelser i Mongoliet, fik danske læsere for første gang en god og dyb førstehåndsindsigt i mongolske forhold. Denne artikelserie handler om, hvad man i Danmark kunne vide – og dermed ikke vide – om mongolerne før 1930.

Kaj Birket-Smith udgav 1934 et 2-bindsværk, *Naturmennesker*, hvor han i bind 2 vælger at fortælle om kirgisere og tibetanere, men ikke om mongoler. Men på det tidspunkt er både Haslund-Christensens første bog, *Jabonah*, og Borgstrøms bog, *Tre Aar paa Zobelsletten*, udkommet. Birket-Smith har nok tænkt, at mongolerne var dækket ind.

I år 1900 udgav Kristian Bahnsen et 2-bindsværk med titlen *Etnografien fremstillet i dens Hovedtræk* på tilsammen 1253 sider (bind I: 548 sider; bind 2: 705 sider). Bahnsen skriver om mongolerne på side 667-671:

»Den mongolske Gren deles i tre Familier: Østmongoler, Vestmongoler og Burjæterne.

Østmongolerne leve i Mongoliet, der mod Nord begrænses af Sibirien, mod Syd af Kina, mod Øst af Mandshuriet og mod Vest af det høje Tatar. De falde i to Grupper: Schara-Mongolerne, der bebo Landets sydlige Dele, og Kalka-Mongolerne, der leve Nord for Ørkenen Gobi.

Vestmongolerne kaldes ogsaa Kalmukker. Deres Hjemland er Dsungariet. Herfra bleve de imidlertid dels ved indre Stridigheder, dels ved de Folkebevægelser, der fremkaldtes ved Djingiskhans Erobringstog¹⁾, nødsagede til at udvandre. De vendte sig navnlig mod Vest, overskredte Kirgisersteppen og naaede endelig Egnene om Urals²⁾ og Volgas Mundinger. Her boede de indtil 1771, da en Del af dem under store Besværligheder vendte tilbage til deres oprindelige Udgangspunkt, hvor de kom til at staa under kinesisk Herre-

dømme under Navn af sorte Kalmukker eller Bjærg-Kalmukker. En del blev tilbage ved Volga og lever endnu her som Nomader paa Stepperne Nord og Øst for det kaspiske Hav. Endelig findes i Guvernementet Tomsk en Kalmukstamme, der kaldes de hvide Kalmukker eller Teleuter (Tulunguter), og som ere blevne tyrkiserede.

Burjæterne eller Buræterne bebo Landet om Bejkal-Søen, fra hvilken de strække sig henimod den kinesiske Grænse og Lena's Flodsystem. Allerede før Djingiskhans Optræden skulle de have været bosatte paa det Sted, hvor man nu træffer dem.

De tre nævnte Folk ernærede sig nu væsentlig som Nomader og bekende sig til den lamaistiske Form af Buddhisme; i Nutiden spille de ikke nogen politisk Rolle, men som bekendt var Forholdet ganske anderledes i ældre Tid. Under

Ledelse af saa fremragende Herskere og Krigere som Djingiskhan, Tamerlan og Baber oversvømmede de ikke alene store Dele af Asien, men trængte ogsaa ind i Europa. Det mongolske Rige var det største, Verden endnu havde set, men tillige det daarligst grundfæstede. Politisk Begavelse og Evne til at modtage den højere Kultur, som de overvundne Folkeslag vare i Besiddelse af, synes Mongolerne at mangle, og Buddhismen er vistnok den eneste varige Erhvervelse, de have gjort paa Aandslivets Omraade.

I ydre ligner Mongolen ganske de Tunguserne og Mandscuerne. Ansigtstypen er meget ensartet, med fremspringende Kindben, skraa Øjeaabninger, gullig Hudfarve, sort Haar og tyndt Skæg. Højden er i Regelen som en middelhøj Europæer; hele Skikkelsen gør et kraftigt og udholdende, men tillige noget plumpt indtryk. Med Hensyn til Karakter og aandelige Egenskaber staa Mongolerne afgjort tilbage for Tunguserne. Et vist Flegma præger Mongolens Aandsliv paa alle Omraader; kun naar han bliver ophidset, er han i Stand til at underkaste sig vedholdende Anstrængelser, saaledes som den Gang han strakte sine Erobringstog over Asien, opfanatiseret af sine overlegne Høvdinger. Det medfødte Hang til en rolig Levevis blev senere, da Folket var faldet til Ro yderligere forstærket ved Antagelsen af Buddhismen, hvis Virkning paa Centralasiens Karakter sikkert har været overordentlig stor. I alle sociale Forhold hersker hos Mongolerne som hos Kineserne Pieteten næsten enevældigt. Familielivet er ordnet paa patriarkalsk Vis, og de større Sammenslutninger, Horden og Stammen, hvile paa det samme Grundlag som Familien. En Følge heraf er en stærk udpræget Konservatisme af lignende Art som den, der genfindes hos Kineserne. Livlig Indbildningskraft vil man ikke søge hos et

Fig. 239. Ung Mongol.

Folk af denne Aandsretning, og Mongolernes Præstationer i Retning af Poesi, Filosofi og Religion ere prægede af en overordentlig Nøgtternhed. Venskab og Kærlighed høre ikke til Folkets Dyrer; paa alle Omraader træffer man en beregnende og skarp, men begrænset Forstand.

Mongolernes hele Levevis, Dragt, Boliger, Næringsmidler, Sæder og Skikke er saadanne, som følge af en nomadiserende Tilværelse. Dragten er meget tarvelig i Form og Udstyrelse; den bestaar af en Hue, en lang Kofte af Bomuldstøj eller Skind og et Par langskafte Støvler med tykke saaler. Kvinderne bære Dragter af samme Snit som Mændenes, dog ofte noget mere pyntelige. Den højeste Grad af Urenlighed udmærker saavel Klæderne som Mongolernes personlige Udstyr og Ejendele i det hele taget. Det er ganske ukendt nogensinde at skifte Tøj; man bærer den samme Dragt, indtil den falder af Kroppen i Laser. Ikke heller paa

Legemet kommer der nogensinde en Draabe Vand med Mongolens gode Vilje. De fleste gaa i Graven uden i hele deres Liv at have vasket sig³⁾.

Boligerne bestaa af Filttelte; et let, med Snore og Læderremme sammenbundet Trægitterværk danner Stellet, over hvilket man anbringer store, af Kamelhaar⁴⁾ forfærdigede Tæpper. I Regelen er et mongolsk Telt 4-6 meter i Gennemsnit og omtrent 3 meter højt i Midten, omtrent halvt saa højt ved Sidevæggene. Langs disse anbringes Familiens Ejendele i Stabler paa Jorden eller ophænges i Poser paa Træstellet. Da man aldrig renser Tæpperne, og da om Vinteren baade Kalve, Lam og Hunde færdes i Teltet sammen med dets menneskelige Beboere, vil det let forstaaes, at man maa være udrustet med en Mongols Flegma og Ligegyldighed for Snavs og Angreb af Insekter for at kunne udholde Tilstanden. Føden be-

staar af The, der nydes paa lignende Maade som hos Tibetanerne, sur Mælk, Melgrød, tilberedt af Hvedemel, der købes fra de omboende agerdyrkende Folk, samt Kødet af de selvdøde Husdyr (Hest, Kamel, Faar og Hornkvæg). Det er kun ganske undtagelsesvis, at man slagter et Dyr af Hjorden. Af Mælken udvinder man ved Destillation en stærk berusende Brændevin.

Efter gammel Sæd har Mongolen kun Ret til at have een Ægtehustru, men Antallet af Medhustruer er overladt til hans Forgodtbefindende. Hustruen behandles i det hele med Venlighed, men Hovedmængden af de huslige Arbejder paahviler hende og gør hendes Liv lidet misundelsesværdigt⁵⁾. Overfor Børnene vise Mongolens bedste Egenskaber sig; han er opofrende og kærlig Fader for dem, men paa den anden Side forstaaer han rigtignok ikke at opdrage dem; saasnart Moderen ikke mere behøver at tage sig af dem, have de Lov til at gøre, hvad de ville. Dog bør det fremhæves,

Fig. 243. Kalmukkisk Telt.

at Alderdommen nyder den største Anseelse og Respekt; Eksempler paa, at et ældre Familiemedlems Raad eller Befaling ikke bliver punktlig adlydt, ere yderst sjældne.

Mongolerne ere delte i sociale Klasser. Højest staar Adelen, der udgøres af Fyrsternes Slægtninge, og som besidder al jord⁶⁾. Dernæst følger Gejstligheden, de buddhistiske Lamaer, der nyde stor Anseelse trods deres ofte meget lave moralske og intellektuelle Standpunkt. Resten af Folket danner en forskelsløs Mængde, der staar temmelig retløs overfor Magthaverne. Den patriarkalske Regerings- og Samfundsform, der i tidligere Tid var almindelig hos Mongolerne, men som nu er mere eller mindre sprængt, ordnede alle Stammer og Familier efter et bestemt Skema. Grundlaget for Ordningen var Familien; flere beslægtede Familier dannede en »Khoton«, der stod en »Saisang« med arvelig Myndighed. Flere Aimaker dannede en »Ulus«, hvis Overhoved kaldtes »Noyon«. Flere Uluser dannede en Stamme under en »Taischa«, og samtlige Stammer dannede et Folk, der lededes af Khanen.

Som flere Gange nævnt i det foregaaende, er Buddhismen nu bleven indført hos Mongolerne og har dels afløst, dels assimileret den tidligere Religion, der var af shamanistisk Art. Rundt om-

kring i Steppen findes der Templer og Klostre med Forstandere, der ere afhængige af Dalai Lama i Lhasa. En Undtagelse herfra danner Kalmukernes Overlama i Bazar Kalmuk ved Astrachan, der siden Begyndelsen af dette Aarhundrede udnævnes af den russiske Regering.«

Det er et noget negativt billede Bahnson tegner af mongolerne. Hvis forfatteren selv havde besøgt mongolerne, ville han have haft et langt mere positivt indtryk af dem. Jeg tror, at »faren fra øst« ligger dybt i de europæiske gener. Den går tilbage til tidspunktet 1241, da mongolerne var i Polen. De europæiske hære stod bag nogle bakker og forventede mongolernes angreb. Det kom aldrig, fordi mongolerne blev kaldt hjem til Mongoliet for at vælge en ny Khan. Men selv i dag forventer europæerne stadig et angreb af »de vilde tatarer« fra øst. Man må sige, at Bahnsons billede af mongolerne, set med vor tids øjne, ikke svarer til virkeligheden. Gad vide hvilke kilder, han har haft. ■

Rolf Gilberg

Noter

1) Vestmongolerne vandrede til Rusland længe efter Chinggis Khan. Det har intet med ham at gøre. De gik, fordi de ikke kunne vinde over manchuerne i første halvdel af 1600-årene.

2) De slog sig ned mellem floderne Volga og Don. Se artiklerne i Ger(1):22-31, Ger(45):11-15 og Ger(46):9-13.

3) I Mongoliet falder der kun få centimeter regn om året i modsætning til Danmark. I et meget tørt og til tider meget koldt (-40° C) har mikroorganismer svært ved at overleve. Derfor bliver man ikke så syg som i et dansk vådt, halvvarmt klima. Desuden vil man i Mongoliet lettere blive syg eller forbrændt af solen, hvis man fjerner det beskyttende olieagtige lag, som dannes på hudens overflade. Til det kommer, at der ikke er meget vand tilgængeligt i Mongoliet, og nomader lærer normalt ikke at svømme, hvorfor de holder sig fra floder og søer, med mindre de er tvunget ud i vandet af forskellige årsager. Set med danske øjne virket det forkert og beskidt at holde en sådan afstand til vand, men det er jo fordi vi har et mere vådt klima og masser af have omkring os.

4) Man binder træskelettet sammen med kamelskind-reb og dækker det med filt fremstillet af uld fra især får. Kamelerne giver ikke så meget uld, at man laver filt af det.

5) Mon ikke også Bahnsons egen kone følte det sådan.

6) Ingen i det gamle Mongoliet ejede jorden, men man havde brugsret til visse områder.

Burmaas og Selenges serie med mongolske madopskrifter fortsættes her med retterne »Bansh«, små dumplinger, og »Tsuivan«, stegte nudler.

Bansh og Tsuivan

Ingredienser:

(6 personer)

Dej:

Ca. 80 g vand

Ca. 250 g mel

¼ t.ske salt

Fyld:

300 g hakket oksekød (lammekød kan også bruges eller halvt oksekød og halvt lammekød)

1 løg hakket i mindre stykker

2 fed hakkede hvidløg

Ca. ½ t.ske salt

Peber

Ca. ½ glas vand

Tilberedning:

1. Bland mel, salt og vand til en smidig dej. Lad den stå under en skål i 30 min.
2. Bland alle ingredienser til fyldet.
3. Rul dejen til en lang plade på et lidt melet bord og skær den i små stykker.
4. Lav små runde, flade og tynde stykker dej (ca. 2 mm tyk). Man kan også rulle en stor plade og bruge en kop til at lave bansh-pladerne.
5. Læg en skefuld kødblanding på den lille dejplade og form bansh.
6. Færdige bansh kan koges, dampes eller steges:

Kogning: Læg bansh i kogende vand, til de er færdige. Bansh er færdige, når de begynder at svæve i vandet. Når de er færdige, hældes vandet fra.

Dampning: Kog vand i en dampgryde. Smør bansh-bundene med lidt olie og læg dem på

en dampplade. Læg damppladerne med bansh på i dampgryden, når vandet koger. Husk at vandet skal koge, når man lægger bansh i, ikke før. Læg et låg på gryden! Kog bansh i ca. 15-20 min. Vigtigt! Låget må ikke tages af, mens bansh bliver dampet! Tag låget af og vift kraftigt dampen af.

Stegning: opvarm planteolie i en gryde eller i en wok-pande og steg dem til de er gyldenbrune.

Bansh smager godt med soya eller cremefraiche.

Tsuivan (stegte nudler)**Ingredienser:**

(6 personer)

Oksekød i strimler 250-300 g

¼ kålhoved

3-4 gulerødder

1 stort løg

2-3 fed hvidløg

Planteolie

Salt, peber og soya

1 glas vand

Dej:

300 g mel

1 æg

Vand

½ t.ske salt

1. Dejen laves ligesom til bانش og buuz. Rul dejen ud (omkring 2-3 mm tyk), smør med planteolie, lav en rulle og damp den i 15 min.
2. Skær kød og grøntsager i tynde, lange strimler og steg det i planteolie i en wok-pande i ca. 15-20 min. sammen med løg, hvidløg, salt, peber og soya. Tilsæt et glas vand.
3. Tag dejen fra dampgryden og skær den i tynde stykker/strimler (bredde ca. 5 mm). Læg de skårede nudler oven på kødet og grøntsagerne og lad det koge i ekstra 5 min.
4. Bland nudlerne med kød og grøntsager. Spises med soya og mongolsk mælkeete.

Workshop

De to kokke, Burmaa og Selenge arrangerer den 17. november en *workshop*, hvor de vil vise, hvordan man laver *buuz*, se Ger 60. Prisen for deltagelse er 50 kr. Flere detaljer om kursets afholdelse og tilmelding kan læses på bagsiden af dette nummer.

Nye tider på steppen

I takt med at Mongoliet orienterer sig mere og mere mod en globaliseret omverden trænges den traditionelle nomadiske livsform tilbage. En mongolsk hyrde fortæller her om sit syn på tilværelsen.

Jeg hedder Sodnomdorj og lever i Arkhangai-provinsen i den centrale del af Mongoliet. Jeg ernærer mig som hyrde og har opdrættet husdyr i mere end 10 år siden afslutningen af min skolegang.

Hestene er meget forskellige af temperament. Nogle af dem er meget nemme at have med at gøre, andre er mere opfarende.

Jeg begynder min dag med at sende husdyrene ud på græsgangene og få samling på hestene. Så maler jeg hopperne og indfanger hingstene for at træne med dem. Så vogter jeg fårene og gederne. Det er den slags, jeg får dagen til at gå med.

Jeg har to børn, en pige og en dreng. Jeg vil gerne have at de får en god uddannelse, og at de lærer andet end at passe dyr. De har brug for

at kunne mange forskellige ting og for at være veluddannede. De skal kunne fremmedsprog, hvis de bliver nødt til at tage til udlandet.

Jeg er kun en hyrde, men jeg vil gerne hjælpe mine børn til en god uddannelse.

Om morgenen, når solen står op, sætter jeg et solpanel op foran vores ger. Det genoplader batterierne, som driver vores TV og lyset; jeg kan også genoplade min mobiltelefon.

Mongoliet er et dejligt land. I andre lande foregår der så mange ting – det går hårdt til. Danmark, England, Frankrig, Australien – menneskene dér synes at have det hårdt.

Men her er alt godt. I udlandet virker det hele så voldsomt på grund af krigene og alt det dér. Her i Mon-

goliet er det ikke sådan. Alt er godt – det er helt sikkert.

Alligevel er livet som hyrde ikke uden problemer. Om vinteren er det meget koldt, og man undrer sig over, at man kan holde det ud. Om foråret spekulerer man også på, om husdyrene vil overleve. Nogle gange overvejer man at flytte til byen.

Så mit liv har to sider. Men det som holder mig i gang er oplevelsen af de fire årstider. ■

Interviewet blev bragt af den arabiske netavis *Al Jazeera* 13.07.07.
english.aljazeera.net

Ny bog i Mongoliets litterære landskab

Mongoliets litterære landskab er blevet beriget med en ny udgivelse, *Dateline Mongolia. An American Journalist in Nomad's Land* af Michael Kohn, tidligere medarbejder på avisen *The Mongol Messenger*. Kohn leverer en ærlig og til tider skarp analyse af samfundsmønstrene, som har udfordret mongolerne siden den demokratiske revolution i 1990.

Kohn fletter i bogen de historiske, politiske, sociale og økonomiske forandringer sammen med sine egne oplevelser som medarbejder ved *The Mongol Messenger* og kommer derved til at behandle en fascinerende periode i Mongoliets vej mod et fuldt funktionsdygtigt demokrati.

Til avisen udtaler han, at det var en udfordring for ham at skrive bogen, og at han meget nøje overvejede, hvad han skulle tage med i bogen, og hvad han skulle udelade for at kunne fortælle den virkelige historie.

Kohns beskrivelse af forholdet til kollegerne overrasker nogle gange, når han kommer ind på de personlige livsomstændigheder. Men inden for bogens rammer tilfører det historien en ægte social dimension, som afdækker de udfordringer, den enkelte mongol må kæmpe med i overgangen fra et stramt styret socialistisk regime til en fri markedsøkonomi.

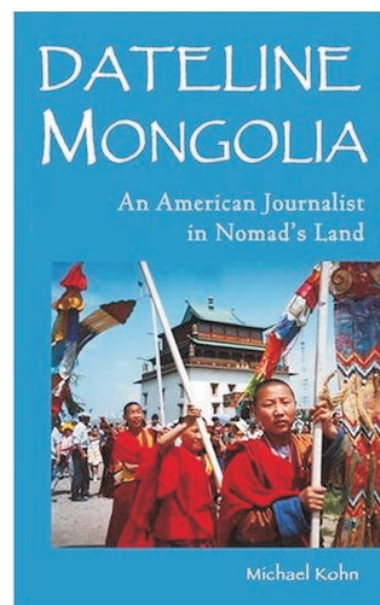
Bogen tager læseren med på en opdagelsesrejse, der er ligeså varieret som de fire årstider i Mongoli-

et. Han beskriver livet både i Ulaanbaatar og på landet, bl.a. en ulvejagt, og oplever modstandskraften hos en hyrdefamilie, der gennemlever den alvorlige *zuud*-vinter i år 2000. Han beskriver øjeblikke af humor med excentriske fremmede som fx »falke-frelseren«, ornitologen *Parrot*, som fandt sig et liv i Mongoliet.

Kohn skriver om de betydelige forandringer i journalistikken, og han anser mordet på Zorig – en stor nyhedshistorie – for at være et vendepunkt for professionen: »En vigtig begivenhed fandt sted, og det gik op for folk [journalister], at det de foretog sig var vigtigt, og at folk ville vide, *hvad* der egentlig skete, hvorfor og hvordan. Der var opstået et stærkt behov for at få præcis besked. Vi checkede vores kilder op til 10 gange eller mere – helt i modsætning til tidligere, hvor de fleste journalister blot efterplaprede regeringens version og kun trak på denne ene kilde.«

Han skriver også om den tidligere form for korrupsion og beretter om et tilfælde med en rødmosset lokal borgmester, der bliver taget i at misbruge regeringsmidler. »Folk forstår forskellen mellem at stjæle lidt penge fra kagedåsen for at hjælpe familien lidt på vej. Men du kan ikke underskrive en kontrakt uden at betale bestikkelse, det er kommet ud af kontrol.«

Kohn siger, at hans erfaringer med Mongoliet har haft stor betydning for hans syn på verden. »Mon-

goliet har forandret mig – min holdning til livet og kulturværdier har undergået en stor forandring. Mit syn på plads- og familierelationer har ændret sig, og jeg ser ikke længere noget formål med at bo i et stort hus. I USA har du dit værelse og dit rum, men familiesammenholdet er ikke så stærkt [som i mongolske familier].«

»Jeg har stor respekt for, hvordan mongolerne lever deres liv – de er venlige, åbne og ærlige«, siger han. Kohn fortsætter med at skrive om Mongoliet og er i Ulaanbaatar i 2 måneder for at revidere nogle rejsebøger.

I Ulaanbaatar kan bogen bl.a. købes i *Xanadu*-boghandelen, *Seven Summits*, stormagasinet m.fl. ■

Lee Campbell

The Mongol Messenger
19(825):11 – 02.05.07

Michael Kohn: *Dateline Mongolia*. 2006, RDR Books. 345 s. ISBN 1571431551.

Model af Karakorum indviet

Udgravningerne i Karakorum »paladskvarter« – foretaget af den tysk-mongolske arkæologiske ekspedition – har vist, at resterne af storkhanerne Ugedei og Munkhs berømte palads snarere er en buddhistisk helligdom, opført længe før mongolerne anerkendte buddhismen/lamaismen som statsreligion i 1500-tallet.

Den 14. marts 2007 overlod den tyske ambassadør Ulrich Dreesen en model af den første mongolske hovedstad til Det mongolske nationalhistoriske Museum. Modellen, som er finansieret af udenrigsministeriet, er udført af Bernd Kammermeier i Tyskland. Han har brugt 2.400 timer på opgaven. Den imponerende model gjorde et stort indtryk på publikum ved præsentationen.

Projektet er støttet af den tyske ambassade i Ulaanbaatar, det mongolske luftfartsselskab MIAT, som sørgede for en sikker transport af modellen til Mongoliet, *Air Trans*, Den tysk-mongolske Bro og endelig af Det nationalhistoriske Museum.

Modellen var oprindeligt bygget til ZDF-dokumentaren fra 2005, »Mongolerne«. Med et lille kamera, som føres gennem byens hovedstrøg, giver man publikum en fornemmelse af at vandre rundt i det historiske Karakorum.

Fremstillingen af modellen er baseret på luftfotos, opmålinger af terrænet og de arkæologiske udgravninger, som har stået på siden 1999 i et samarbejde mellem tyske og mongolske videnskabsfolk. Man har støttet sig til historiske kilder, især franciskanermunken Wilhelm af Rubrucks beskrivelser af byen; han var i årene 1253-55 på rejse i

mongolerriget og opholdt sig flere måneder i Karakorum.

Professor Hans-Georg Hüttel fra DAI, leder af udgravningerne i paladskvarteret, udtalte sig efter overdragelsesceremonien om modellen:

»Vi viser Karakorum, som den kan have set ud i 1200-tallet. Placeringen af bygningerne og de historiske boligområder afspejler forholdene på den tid. En kristen kirke, to moskeer, 13 buddhistiske og taoistiske templer vidner om den mongolske herskers berømmede religiøse tolerance. Det bygværk, som man oprindeligt antog for at være khanens palads, er efter fundene at dømme et buddhistisk tempel, der med sine 38 × 38 meter må have været den største bygning i byen.«

Resultatet af de udgravninger, som den fælles tysk-mongolske ekspedition foretog i årene 2005 og 2006, peger henimod, at khanpaladset befandt sig i den sydvestlige del af byen. Alt tyder således på, at resterne af paladset skal findes under den nordlige mur i Erdene Zuu klosteret, det første lamaistiske kloster i Nordmongoliet, opført 1586. Marco Polos og Wilhelm af Ru-

Opførelsen af Karakorum blev befalet af Chinggis Khan i 1220. Fra 1235 havde byen sin blomstringstid under storkhan Ugedei (1229-41). I 1388 blev byen ødelagt af kinesiske tropper. Udgravningsområdet i Orkhon-dalen, nær Erdene Zuu (i dag religionsmuseum og kloster), er på UNESCO's liste over verdens kulturarv.

brucks beskrivelser: »Khanens palads befinder sig uden for byen«, hhv. »Ved siden af bymuren ligger Munkh-Khans (1251-59) palads« støtter denne antagelse på overbevisende måde.

De kommende udgravninger vil bringe os endnu nærmere til svarene på den gamle mongolske hovedstads mange ubesvarede spørgsmål, det var vicekulturminister S. Tumor-Ochir, ambassadør Dreesen og professor Hüttel enige om.

Om aftenen var der i Tengis-Kino premiere på filmene »Mongolerne – Chinggis Khans rige« og »Chinggis Khans arv«. Biografen var fyldt til sidste plads. Filmene blev modtaget med klapsalver. ■

Renate Bormann

Deutsche Mongolei-Agentur

www.mongolei.de/news

12.-18.03.07

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Oldtidsfund 01.08.07
En krigergrav og genstande fra 1200-tallet er fundet i området ved Bulshin Tolgoi i Onon Sum, Arkhangai Aimag. Det er et hold arkæologer med cand.scient., ph.d. D. Navaan i spidsen, der har gjort fundet.

At dømme efter de fundne genstande har de tilhørt en af Chinggis Khans soldater. Ifølge D. Navaan er der sandsynligvis tale om graven efter en militærperson af høj rang og stor indflydelse.

Den arkæologiske ekspedition samarbejder med historikere og andre eksperter for at afdække flere detaljer om graven. Ekspeditionen har lovet at offentliggøre flere detaljer om graven, når undersøgelserne er færdige.

eSutra 12.09.07
UNESCO's kontor i Beijing har bevilget penge til et 2-årigt projekt til fremstilling af elektroniske versioner af sutraer, der befinder sig i Gandan-klosret. I første omgang skal der produceres 700-800 e-versioner. Der skal bruges i alt \$29.000 på projektet. Alle oplysninger om projektet vil snart blive tilgængelige på en hjemmeside.

Yakmælk 19.09.07
I Övörkhangai Aimag er der etableret en fabrik til fremstilling af mejeriprodukter på basis af yakmælk. Virksomheden er oprettet på initiativ af *Yak-Wealth Cooperative* og bliver støttet af Det nationale mongolske Handels- og Industri-kammer og Tyskland. Fabrikken skal producere færdigemballerede mælkeprodukter med mejeriudstyr fremstillet på russiske og kinesiske fabrikker.

IKH UILSIN ERELD LLC

BAYAN MONGOL TOWN

Advantages of the town

- Ecologically clean environment
- Basement garage & car parking for every residence
- Balcony with vacuum shield
- Video surveillance system in all entrance, automatic lock and good security
- Quiet, a smooth operation, high capacity, 24-hour elevator
- Comfortable fenced environment and children playground
- 2kms from the Sukhbaatar Square

Tel: 976-11-319074
Mobile: 976-55150992, 99029174, 99039174
Fax: 976-11-319074
Website: <http://www.ikhulsinereld.mn>

These 6 buildings will be finished in first quarter of 2008

Projektsalg i Mongoliet – annonce i 'The Mongol Messenger'.

Anlægget får kapacitet til at producere mælkeprodukter for 2,5 mio. tugrik pr. måned herunder yogurt, cremefraiche, tørret ost, mælk og den traditionelle airag. Hovedparten af produktionen skal distribueres til folkeskolerne i forbindelse med »Skolemadsprogrammet«.

Mangel på lokomotiver 26.09.07
På regeringsmødet den 19. september blev det besluttet at fremme anskaffelsen af lokomotiver til jernbanens maskinafdeling. Kabinettet anmodede finansministeren, vej-, transport- og turistministeren samt

præsidenten for *Bank of Mongolia* om at tillade Ulaanbaatars Jernbaneselskab at optage et banklån til anskaffelsen af de lokomotiver, der er helt nødvendige for at imødekomme det voksende behov for godstransport på jernbanen.

Ulaanbaatars Jernbaneselskab råder over 79 lokomotiver, men kun 43 svarende til 55% er funktionsdygtige, heraf er det endda kun 20 lokomotiver, der er tilstrækkeligt driftssikre til at blive brugt i normal trafik. Selskabet har behov for i gennemsnit 38 lokomotiver til udvikling af den daglige trafik.

Den kinesiske udenrigsminister aflægger besøg

De to udenrigsministre, Mongoliets N. Enkhbold til venstre og Kinas Yang Jiechi, overværer et mini-naadam i Terelj.

Den nyudnævnte kinesiske udenrigsminister, Yang Jiechi, besøgte Mongoliet for første gang i sit nye embede på invitation af sin mongolske modpart, N. Enkhbold. Besøget fandt sted i dagene 30. juni til 2. juli.

»Mongoliet er første destination på min rundrejse til tre asiatiske lande«, sagde hr. Yang Jiechi. Ved at vælge Mongoliet som mål for min første udenlandsrejse som udenrigsminister understreges den store betydning, som den kinesiske regering tillægger forholdet mellem Mongoliet og Kina.«

Ved et pressemøde udtrykte begge udenrigsministre tilfredshed med besøget. De havde diskuteret, hvordan man kan sætte skub i de bilaterale relationer inden for områderne politik, økonomi, sundhed, uddannelse og forsvar. Hr. Yang Jiechi sagde, at der var ved at opstå nye muligheder for udvikling af de bilaterale relationer. »Kina har et ønske

om for evigt at være en god nabo til Mongoliet. Venskabelige forbindelser mellem Kina og Mongoliet er godt for freden i det nordøstasiatiske område. Vi enedes om at bekæmpe de ugunstige forandringer i det globale klima.«

Som svar på journalisternes spørgsmål understregede han betydningen af succesrige handelsforbindelser mellem Mongoliet og Kina. Han pegede på, at det er muligt at løse de aktuelle problemer i samhandelen og sagde, at den skulle udvikle sig efter de markedsøkonomiske principper.

Efter udenrigsministrenes samtaler den 30. juni underskrev de en aftale om økonomisk samarbejde mellem de to lande, hvor Kina bl.a. vil yde Mongoliet 50 mio. yuan [35 mio.kr.] i bistand. Mellem Det mongolske Videnskabsakademi og Den kinesiske Jordskælvadministration blev der underskrevet en aftale om kinesisk bistand til arkæologiske studier til et beløb af 10 mio. yuan.

Den 1. juli besøgte Yang Jiechi Terelj-nationalparken nær Ulaanbaatar for bl.a. at overvære et mini-naadam og aflægge et besøg hos en nomadefamilie.

Den 2. juli mødtes han med statsminister M. Enkhbold, parlamentsformand D. Lundeejantsan og præsident N. Enkhbayar. Præsidenten udtalte sin anerkendelse af den betydning, som underskrivelsen af aftalen ville få og af forholdet mellem Mongoliet og Kina.

Udenrigsminister Yang Jiechi overbragte hilsner fra Kinas formand, hr. Hu Jintao, som erklærede sin dybe respekt for de principper for partnerskab mellem gode naboer, som var blevet etableret af de to ledere. Han sagde, at de regelmæssige besøg på topniveau og styrkelsen af relationerne mellem parlamenterne, regeringerne og de politiske partier i de to lande var et positivt resultat.

Præsidenten konstaterede, at de økonomiske og handelsmæssige relationer var mere fremherskende end de øvrige relationer, og han understregede nødvendigheden af at rette blikket mod et samarbejde om store infrastrukturprojekter, herunder især udviklingen af jernbanerne, som forbinder det nordasiatiske kontinent med Europa gennem det mongolske territorium. De to lande burde sætte fokus på eksporten af energi fra Mongoliet til Kina, noget man var blevet enige om på topmødet i 2005.

Præsident Hu Jintao udtrykte sin tillid til, at principperne for det gode nabo- og partnerskab i forlængelse af den intensive udbygning af de bilaterale relationer ville tjene som en motor for udviklingen og gennemførelsen af Mongoliets nationale udviklingsstrategier.

B. Ooluun

The Mongol Messenger
28(834):5 – 04.07.07

Medlem af Europaparlamentet, Ona Jukneviene, gav i september måned et interview til *The Mongol Messenger* i anledning af sit besøg i Mongoliet som formand for EU-parlamentets komité for samarbejde med lande i Centralasien.

MM: Kan De fortælle os, hvorfor de er kommet?

OJ: Vi er kommet som udsendinge fra Europaparlamentet inden for rammerne af en interparlamentarisk konference. Det er det sjette møde i rækken mellem det mongolske parlament, Den store Khural, og en delegation fra Europaparlamentet.

Hvert år mødes vi enten i Bruxelles eller Strasbourg – her deltager også en delegation fra det mongolske parlament – eller komiteen besøger de forskellige lande i regionen, som vi gjorde i år.

Jeg er leder af den interparlamentariske delegation, som er en permanent institution i Europaparlamentet med relation til fem centralasiatiske lande foruden Mongoliet. Nogle af landene har vi en partnerskabs- og samarbejdsaftale med.

Et af formålene med dette møde var at drøfte, om vi er parat til at underskrive en partnerskabs- og samarbejdsaftale mellem EU-parlamentet og Mongoliet.

MM: Kom der nogle resultater ud af mødet?

Det mongolske demokrati vigtig for regionen

OJ: Mødet var positivt. Vi er meget tæt på at underskrive en aftale. Der udestår kun nogle tekniske spørgsmål, som skal afklares i Europakommissionen og godkendes af Europarådet.

MM: Blev et emne som Mongoliets vej til demokratiet berørt?

OJ: Vi havde en bred diskussion om demokratisering. Hvis man tager mit land, Litauen, som eksempel, så var det sådan, at da vi udviklede vores demokrati, var det en nødvendig forudsætning for at komme ind i EU. Hvorimod I i Mongoliet ikke havde et tilsvarende mål om at komme ind i en organisation som begrundelse for at udvikle demokratiet. Alligevel skete der en udvikling af demokratiet. Jeg sagde, at mongolerne udvikler demokratiet for dem selv, ikke fordi andre kræver det af dem. I er selv sikre på, at det er vejen frem, og det er en stor fordel for Mongoliet.

MM: Kan De få øje på nogle problemer i denne proces?

OJ: Der er nogle problemer og plads til at forbedre forhold omkring menneskerettighederne som fx dødsstraffen, mere uafhængige massemedier og et lavere korrupsionsniveau. Alligevel er den generelle konklusion, at regeringen, parlamentet og befolkningen anser demokratiet for at være det vigtigste mål. Det var hovedkonklusionen, og samtlige medlemmer var yderst tilfredse med missionen.

Vi var meget tilfredse med, at Mongoliet – inden for delegationens ansvarsområde – er meget læn-

gere fremme i demokratiudviklingen end andre centralasiatiske lande, og det pålægger jer et vist ansvar for at fortsætte denne udvikling; vise jeres naboer, at I selv er i stand til skabe et demokrati, og at det er meget bedre end de autoritære regimer, der er i visse nabolande.

Der er gode muligheder for at videreudvikle demokratiet i Mongoliet. Parlamentet er stærkt i modsætning til parlamenterne i Kasakhstan og Usbekistan, som fungerer dårligt.

MM: Hvem har De mødt, og hvad blev der ellers diskuteret?

OJ: Vi mødte statsministeren og udenrigsministeren. Vi erfarede, at Mongoliet har et stærkt ønske om et tættere samarbejde med EU med henblik på investeringer. Det tror jeg er meget vigtigt for Mongoliet. Europæiske forretningsfolk ønsker at have en vis sikkerhed for deres investeringer i forbindelse med ejerskab til jorden, køb og salg og politisk stabilitet. Der er et stort potentiale for et tættere samarbejde.

Vi drøftede finansielle detaljer, herunder strategipapiret, hvor der er bevilget 40 mio. om året indtil 2013. Jeg vil understrege vigtigheden af, at jeres parlamentarikere samarbejder med regeringen om at sikre sig, at disse EU-midler bliver anvendt på områder, hvor der er mest brug for dem. Ideen om en fælles EU- og Verdensbanksfinansiering af projekter til fattigdomsbekæmpelse er rigtig god.

MM: Blev der taget beslutning om, at Mongoliet vil få status som en fuldstændig markedsøkonomi?

OJ: Mongoliet bør få denne status af markedsøkonomi, fordi andre lande i en ringere forfatning har denne status. Repræsentanter for Europakommissionen har bekræftet, at de vil modtage evalueringssrapporten og vurdere nogle kriterier, som Mongoliet må leve op til. Det er et spørgsmål om tid. Jeg er sikker på, at det vil blive afklaret meget snart.

MM: *Så hvad er hovedkonklusionen på Deres mission?*

OJ: Jeg vil mene, at resultaterne var meget positive på alle de områder, vi behandlede som fx spørgsmål om politik, demokrati, sociale forhold, menneskerettigheder, økonomi. Der var en stærk gensidig forståelse.

MM: *Mongoliet er midt i en parlamentarisk krise. I lyset af denne situation, hvilke muligheder ser De da for Mongoliets udvikling i fremtiden?*

OJ: Jeg kender ikke krisen i parlamentet i detaljer – det jeg ser er meget positivt. I har en meget europæisk tilgang – endda bedre end i nogle europæiske lande. Det er særdeles vigtigt, at I har et antal forskellige partier – der eksisterer politisk pluralisme, og befolkningen stemmer frit.

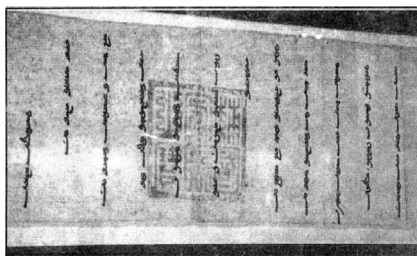
MM: *Kommer De tilbage til Mongoliet?*

OJ: Jeg vil gerne komme igen. Jeg kan godt lide menneskene, landskaberne og vil gerne komme tilbage.

MM: *Tak fordi De ville afse tid til denne samtale.*

Indra Borkhondoin
The Mongol Messenger
39(845):5 – 19.09.07

Gamle breve skaber debat

Kopier af over 2 meter lange breve blev overdraget Det nationalhistoriske Museum den 22. marts 2007. Brevene blev i 1289 og 1305 sendt til den franske kong Philip af de mongolske khaner Argun og Olziit.

Diplomaten og forskeren, T. Tomorkhuleg, sagde: »Den franske videnskabsmand Abel Remusa fandt brevene i de franske nationalarkiver i 1824. De var trykt ved hjælp af træblokke. Remusas oversættelse af teksten var desværre fuld af fejl. I over 100 år er brevene blevet studeret af mere end 10 forskere, som har været indbyrdes meget uenige. Nogle af dem har vurderet skriften til at være en ældre og meget sjældent udgave af den klassiske mongolske skrift. Forskerne var også usikre på ordene: »Lad os angri-

be hurtigt.« I 1875 trykte Lous Bonapart brevene på silke. I 1950 foretog en fransk katolik, der levede i Ordos, i samarbejde med amerikanske forskere en korrekt oversættelse. På dette grundlag har jeg oversat teksten til moderne mongolsk.«

Argun Khan, som var en direkte efterkommer af Chinggis Khan, sendte brevet med dette indhold: »Hærstyrker fra Det mongolske Imperium er villige til at alliere sig med Frankrig for at befri Syrien.« Brevet var dog formuleret i mere diplomatiske vendinger. Senere i 1305 sendte Olziit Khan endnu et brev, hvor han i mere direkte vendinger udtrykte den samme hensigt.

Ved overrækkelsesceremonien sagde udenrigsminister N. Enkhbold: »Den franske præsident, Jacques Chirac, skænkede sin modpart, præsident N. Enkhbayar, kopier af brevene under statsbesøget i Frankrig. Brevene vil være af stor betydning for forskningen.«

B. Oyundelger

The Mongol Messenger
14(820):11 – 28.03.07

Moderne tider – annonce i 'The Mongol Messenger'.

Første spadestik til vindmøllepark

Vindkraften har fået et gevaldigt skub fremad med planen om en ny vindmøllepark ved Salkhit-bjerget, 70 km sydøst for Ulaanbaatar i Sergelen Sum, Töv Aimag. Den vedvarende energikilde vil spare på vand- og kulressourcerne og nedbringe udledningen af CO₂.

Den 21. juni blev anlægsarbejdet igangsat ved en ceremoni, hvor energiminister B. Erdenebat, vice-miljøminister B. Enkhmandakh og

borgmesteren for Sergelen Sum, Mendsaikhan, var til stede. Den administrerende direktør for *Newcom LLC*, Allan Fountain, og energiminister B. Erdenebat, holdt taler.

Det banebrydende vindmølleprojekt blev påbegyndt af *Newcom* tilbage i 2003. Vindmølleparken vil kunne levere en effekt på 50 MW og præstere en årlig produktion på 116 GWh.

Man regner med, at ibrugtagningen af anlægget, som forventes at ske i december 2008, vil reducere

behovet for import af el fra Rusland med 30%, og at det vil blive en vigtig faktor for den indenlandske energiforsyning, som man regner med vil stige med 5% pr. år på basis af vedvarende energi. Beregninger har vist, at anlægget vil betyde en besparelse på drikkevand i størrelsesordenen 1,2 mio. ton pr. år og på forbruget af kul med 160.000 ton. Kulfyrede kraftværker med den samme kapacitet producerer 150.000 ton CO₂ pr. år.

Newcom LLC valgte Salkhit-bjergområdet på basis af 2001-undersøgelsen, *Wind Resource Atlas of Mongolia*. Man installerede vindmålerårne, og siden 2004 har indsamling af vinddata og evaluering været udliciteret til et amerikansk firma. De har bekræftet, at vindforholdene i Mongoliet er gunstige for vindmølleparker.

Loven om vedvarende energi i Mongoliet (2007) og programmet for vedvarende energi (2007) har betydet et stort skub fremad for projektets realisering. Mongoliet er blevet vurderet til at have et stort potentiale for vindenergi.

Det nationale Center for vedvarende Energi har gennemført en undersøgelse af mulighederne for at opstille vindmølleparker baseret på vindmålinger i Bogd Sum, Överkhangai Aimag, Sevrei Sum, Ömnögov Aimag, og Mandakh Sum, Dornogov Aimag. Man fortsætter herefter med at indsamle vinddata fra en række andre aimager. Man regner med, at der findes områder på i alt 160.000 km² med vindforhold, der gør dem særdeles velegnede til at opstille vindmølleparker. 13 aimager har et vindpotentiale på mindst 20.000 MW og 9 aimager et potentiale, der er større end 50.000 MW.

J. Selenge

The Mongol Messenger
28(834):4 – 04.07.07

Prisstigninger på dagligvarer

Priserne på fødevarer er steget uden ophør gennem de seneste måneder. For eksempel kostede en flaske spiseolie for et år siden 1.300 tg. – nu koster den 2.300 tg. [10 kr.]. Prisstigningerne slår også igennem på kød, mel, mælk og brød.

Med de første sneflokke fulgte prisstigninger på kul. Fra den ene dag til den anden steg prisen fra 40-45.000 til 50-55.000 tg. Det lægger et yderligere pres på den del af befolkningen, der lever i ger-områ-

derne. Mange vil ikke kunne klare de højere priser, og endnu flere husstande vil opvarme deres gerer, træ- og stenhuse med affald, dårlige kul, knogler og bildæk. Luften i Ulaanbaatar bliver endnu dårligere, luftvejslidelser, slimhindebetændelser – ikke mindst blandt børn – vil igen blive mere udbredt.

Deutsche Mongolei-Agentur
www.mongolei.de/news
08.-14.10.07

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- *Medlemsmøde 89*

Lørdag den 17. november kl. 12-16
 St. Kongensgade 68, opg. A, Kbh. K

Lær at lave mongolsk mad

Burmaa og **Selenge** indbyder til *workshop* i mongolsk madlavning. På menuen står mongolernes yndlingsret *Buuz* serveret med kartoffelsalat. I sidste nummer af Ger kan du finde opskrifterne.

Arrangørerne af madlavningskurset sørger for råvarerne. Kursusdeltagerne skal kun medbringe drikkevarer til eget forbrug. Det koster 50 kr. at deltage. Betaling sker kontant til arrangørerne på kurset.

Tilmelding: Send en mail til Burmaa på adressen bnymaa@ruc.dk eller ring på tel. 2514 2810 mellem kl. 19 og 21.

OBS: Da der kun er et begrænset antal pladser tilrådes hurtig tilmelding.

- *Medlemsmøde 90*

Lørdag den 1. december kl. 15-17
 St. Kongensgade 68, opg. A, Kbh. K

13 år i Mongoliet

Den danske læge Carl Krebs' navn er for altid knyttet til de 13 år, han opholdt sig i den frodige, nordvestlige del af Mongoliet i årene 1923-36 sammen med en gruppe unge kammerater. Deres historie har fascineret generationer af danskere.

Det er os en stor glæde, at hans søn, **Axel Krebs**, har modtaget vores invitation til at fortælle erindringer om sin far.

Foredraget bliver suppleret med en serie billeder, der belyser Carl Krebs' ophold og virke i Mongoliet. Endvidere vil vi lytte til en radioudsendelse fra 1960, hvor Carl Krebs fortæller om de 13 år, »de lykkeligste år i mit liv«, og om de mange eventyrlige missioner og ekspeditioner, han deltog i de følgende år.

»Dansk Klippe« ved Erdenebulgan 1991. Her boede lægen Carl Krebs, indtil han måtte forlade Mongoliet i 1936. Foto: Jan Koed

De danske nybyggere

Den danske læge Carl I. Krebs (1889-1971) arbejdede for *Røde Kors* under 1. verdenskrig med at overvåge sibiriske krigsfangers forhold. På en rejse til Peking gennem det nordlige Mongoli passerede Krebs en udstrakt, smuk dal, Bulgun Tal eller »Zobelsletten«, som han straks forelskede sig i. Krebs havde gennem et stykke tid arbejdet med en idé om at etablere en forsøgsgård for at finde et nyt arbejdsfelt til nogle af de mange danske mejerister, som sovjetstyret havde smidt ud efter revolutionen i 1917.

I 1923 drog Krebs ud med seks mand og en masse grej for at bygge gården i Bulgun Tal ved Eginflodens bred. Med sig havde Krebs sin bror Ove Krebs, Kaj Borgstrøm, Henning Haslund-Christensen, Tage Birck og Erik Isager. Men gården blev ikke det alternativ, Krebs ville give de danske mejerister. Historien greb ind.

I 1924 døde »Den levende Buddha« i Urga (Ulaanbaatar) og Den mongolske Folkerepublik dannedes i november 1924. Snart fik det nye mongolske styre samme væmmelse ved udlændinge, som russerne havde haft. I 1926 blev den danske forsøgsgård i Bulgun Tal opgivet. Krebs var den eneste, der blev tilbage. Han flyttede hen på det højdedrag, som i dag hedder »Dansk Klippe«. Krebs blev i Mongoliet til 1936 sammen med sin kone og børn til stor glæde for de lokale mongoler, som ofte søgte lægehjælp hos ham.

Rolf Gilberg

Afsender:
 Dansk Mongolsk Selskab
 c/o Jan Koed
 Clara Pontoppidans Vej 41
 2500 Valby